

BÀI 6: HỆ QUẢ CHUYỂN ĐỘNG XUNG QUANH MẶT TRỜI CỦA TRÁI ĐẤT

(Nội dung ghi bài)

I. CHUYỂN ĐỘNG BIỂU KIẾN HÀNG NĂM CỦA MẶT TRỜI

- Mặt Trời lên thiên đỉnh là hiện tượng Mặt Trời ở đúng đỉnh đầu lúc 12 giờ trưa (tia sáng Mặt Trời chiếu thẳng góc với tiếp tuyến ở bề mặt đất) và xảy ra trong phạm vi giữa hai chí tuyến.
- Chuyển động biểu kiến là chuyển động nhìn thấy nhưng không có thật của Mặt Trời xảy ra hàng năm diễn ra giữa hai chí tuyến.
- Nguyên nhân do trục Trái Đất nghiêng và không đổi phương khi chuyển động cho ta ảo giác Mặt Trời chuyển động (thực chất là Trái Đất chuyển động tịnh tuyến quanh Mặt Trời).
- Khu vực có hiện tượng Mặt Trời lên thiên đỉnh trong 1 năm:
 - + Khu vực nội chí tuyến có hai lần.
 - + Tại hai đường chí tuyến có một lần.
 - + Khu vực ngoại chí tuyến không có.

II. CÁC MÙA TRONG NĂM

- Mùa là một phần thời gian của năm, nhưng có đặc điểm riêng biệt về thời tiết và khí hậu.
- Nguyên nhân: do trục Trái Đất nghiêng với mặt phẳng quỹ đạo của Trái Đất và trong suốt năm, trục Trái Đất không đổi phương trong không gian, nên có thời kì bán cầu Bắc ngả về phía Mặt Trời, có thời kì bán cầu Nam ngả về phía Mặt Trời. Từ đó dẫn đến thời gian chiếu sáng và sự thu nhận năng lượng bức xạ mặt trời ở mỗi bán cầu đều thay đổi trong năm.
- Một năm có bốn mùa: xuân, hạ, thu, đông.
- Ở bán cầu Bắc, ngày khởi đầu của các mùa tính theo dương lịch là xuân phân (21 – 3), hạ chí (22 – 6), thu phân (23 – 9) và đông chí (22 – 12).
- Một số nước quen dùng âm – dương lịch, thời gian bắt đầu của bốn mùa được tính sớm hơn khoảng 45 ngày.
- Ở bán cầu Nam, bốn mùa diễn ra ngược với bán cầu Bắc.

III. NGÀY, ĐÊM DÀI NGẮN THEO MÙA VÀ THEO VĨ ĐỘ

* *Nguyên nhân*: khi chuyển động quanh Mặt Trời, do trục Trái Đất nghiêng và không đổi phương nên tùy vào vị trí Trái Đất trên quỹ đạo mà ngày, đêm dài ngắn theo mùa và theo vĩ độ.

*** Biểu hiện:**

- Theo mùa (bán cầu Bắc):

- + Mùa xuân, mùa hạ: ngày dài hơn đêm.
- + Mùa thu, mùa đông: ngày ngắn hơn đêm.
- + Ngày 21 - 3 và 23 - 9: ngày bằng đêm bằng 12 giờ ở tất cả mọi nơi.
- + Ngày 22 - 6: ngày dài nhất, đêm ngắn nhất.
- + Ngày 22 - 12: ngày ngắn nhất, đêm dài nhất.

- Theo vĩ độ:

- + Ở Xích đạo: quanh năm thời gian ngày và đêm bằng nhau.
- + Càng xa Xích đạo thời gian ngày và đêm càng chênh lệch.
- + Từ vòng cực về phía cực có ngày hoặc đêm dài suốt 24 giờ.
- + Ở hai cực có 6 tháng ngày, 6 tháng đêm.

BÀI 6: HỆ QUẢ CHUYỂN ĐỘNG XUNG QUANH MẶT TRỜI CỦA TRÁI ĐẤT

(Bài tập)

I. TRẮC NGHIỆM (Học sinh chọn đáp án đúng nhất)

Câu 1. Nguyên nhân sinh ra hiện tượng mùa là do Trái Đất

- A. tự quay từ Tây sang Đông.
- B. chuyển động quanh Mặt Trời theo hướng từ Tây sang Đông.
- C. chuyển động tịnh tiến quanh trục.
- D. chuyển động quanh Mặt Trời theo một trục nghiêng và không đổi phương.

Câu 2. Các địa phương ở Việt Nam, một năm có mấy lần Mặt Trời lên thiên đỉnh?

- A. 0 lần
- B. 1 lần
- C. 2 lần
- D. 3 lần

Câu 3. Khi Việt Nam (bán cầu Bắc) là mùa hạ thì ở Ô-xtrây-li-a (bán cầu Nam) sẽ là

- A. mùa xuân
- B. mùa hạ
- C. mùa thu
- D. mùa đông

Câu 4. Trong một năm, khu vực trên Trái Đất nhận được lượng bức xạ Mặt Trời lớn nhất là

- A. Xích đạo
- B. Chí tuyến
- C. Vòng cực
- D. Cực

Câu 5. Ở Bắc bán cầu, theo dương lịch thời gian bắt đầu và kết thúc mùa xuân là

- A. 21-3 đến 22-6
- B. 22-6 đến 23-9
- C. 23-9 đến 22-12
- D. 22-12 đến 21-3

Câu 6: Tại vĩ tuyến nào trên Trái Đất có hiện tượng ngày hoặc đêm kéo dài 6 tháng?

- A. Xích đạo
- B. Chí tuyến
- C. Vòng cực
- D. Cực

II. TỰ LUẬN (Học sinh làm vào vở ghi bài)

Câu 1. Hãy giải thích câu tục ngữ Việt Nam:

Đêm tháng năm, chưa năm đã sáng

Ngày tháng mười, chưa cười đã tối.

Câu 2. Giả sử Trái Đất không tự quay quanh trục mà chỉ chuyển động quanh Mặt Trời thì ở Trái Đất có ngày, đêm không? Nếu có thì thời gian ban ngày và ban đêm là bao nhiêu? Khi đó, ở bề mặt Trái Đất có sự sống không? Tại sao?

Câu 3. Nêu nguyên nhân và biểu hiện của hiện tượng ngày, đêm dài ngắn theo mùa và theo vĩ độ.